

Perspectief

Jaargang 8

Nummer 1

December 2005

Voorwoord

Een wat verlaat en eenzijdig nummer: zo zou Perspectief deze keer gekarakteriseerd kunnen worden. Een maand later dan normaal en twee van de drie artikelen geschreven door de redactie. Dat kan eigenlijk niet. Maar soms is er sprake van overmacht. In dit geval van ziekte, waardoor een bijdrage van locatie Marnix doorgeschoven wordt naar het volgende nummer.

Tegelijk een boeiend nummer. Want wees eerlijk: u kent noch Ferdinand Cuvelier noch zijn axenroos. Hoog tijd dus om daar mee kennis te maken. En mocht uw kennis over SVIB al wat weggezakt zijn: u wordt in dit nummer weer even bijgepraat door Alex Hoogenboom.

De axenroos

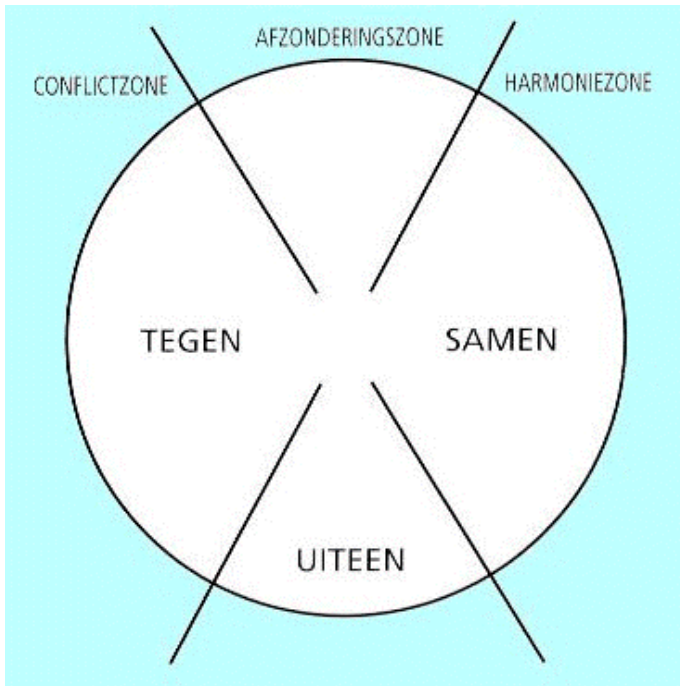
Ruim 25 jaar geleden ontwierp Ferdinand Cuvelier de axenroos. Met de term "ax" bedoelt hij: het vermogen om zich op een bepaalde wijze relationeel te gedragen. Op basis van jarenlange ervaring en van verschillende taxonomieën kwam hij tot een ordening van de interacties die zich tussen mensen afspeelen.

De relatiewijzen

De axenroos omvat zes relatiewijzen: aanbieden/geven, aannemen/vragen, aanvechten, weerstaan, houden en lossen.

De interactie is harmonisch wanneer de ene iets aanbiedt en de ander het aangeboden aanneemt of wanneer iemand iets vraagt en de ander hem het gevraagde geeft. Aanvechten en weerstaan horen daarentegen thuis in de conflict- of tegenzone. Tenslotte is het ook mogelijk dat de partners zich in het houden en/of lossen bevinden. Tussen hen ontstaat eerder een verwijdering dan een toenadering. We spreken dan over de uiteenzone.

Verfijnd

Aangezien de meeste interactie plaatsvindt in de harmoniezone, heeft Cuvelier deze zone op basis van de inzet van de interactie verder verfijnd. Het geven van informatie of instructie noemt hij 'leiden', het aannemen ervan 'volgen'. Het geven van goederen en diensten heet 'zorgen', het aannemen ervan 'genieten'. Daarnaast kun je ook jezelf als persoon of je persoonlijke nabijheid geven (de Belgen noemen dat 'bijzijn'): je stelt jezelf present. Het aannemen hiervan heet waarderen. De axenroos wordt op deze manier verfijnd tot 10 gebieden.

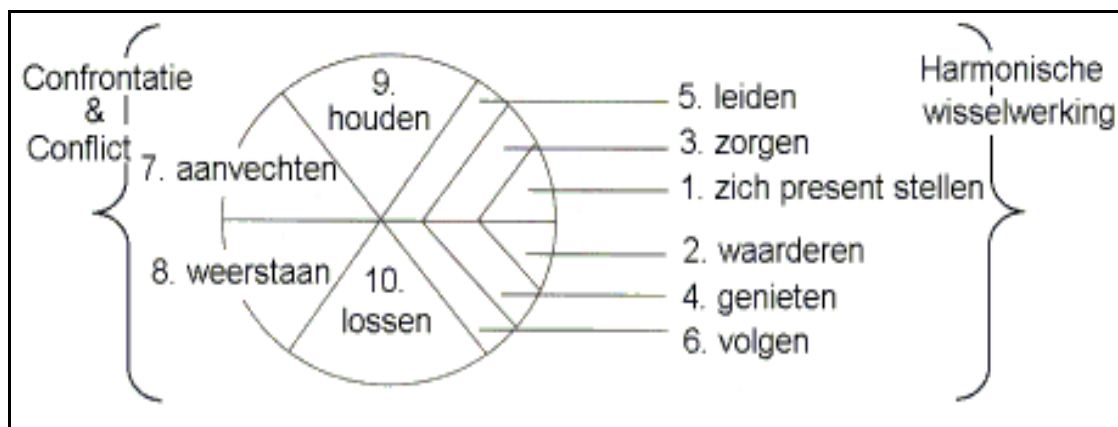
De leerkracht kan op een observatieformulier informatie noteren over de relatie van het kind met de leerkracht en met de andere leerlingen. De axenroos vormt een gestructureerd kader om dat relationeel gedrag te omschrijven.

Ondersteuning bij sociale vorming

De axenroos is niet alleen een kijkwijzer, ze is ook een hulpmiddel om aan sociale vorming te doen. Ze biedt een ruggensteun om op een systematische manier alle relatiewijzen (axen) uit de klas aan bod te laten komen en daar inzicht in te geven. De kunst is leerlingen uit te nodigen om ervaring op te doen met de verschillende relatiewijzen (axen), ook met die ax(en) die hen niet zo gemakkelijk afgaan.

Wanneer leerkrachten bewust aan sociale vorming doen, volstaan enkele gestructureerde lessen niet. In alle lessen zal het terug moeten komen en de docent zal zelf model moeten staan. Een les over 'weerstaan' heeft geen enkele zin als een leerkracht in zijn lessen alle weerstand verbiedt.

Kinderen die de axenroos kennen, verwerven daarmee een woordenschat om over het sociale te spreken. Die gemeenschappelijke taal maakt het eenvoudiger om situaties bespreekbaar te maken. Leerlingen kunnen op een gegeven moment zelf vaststellen welke axen hen goed liggen en welke ze wel willen gebruiken, maar niet (goed) kunnen gebruiken. Ook krijgen ze een genuanceerd beeld van het sociale gedrag van anderen.

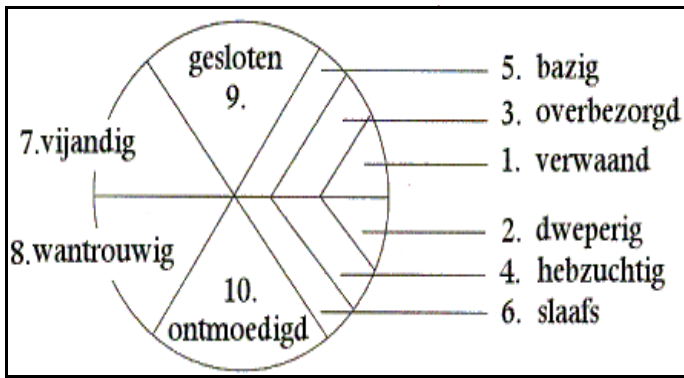
Werkinstrument voor observatie

De axenroos biedt leerkrachten en begeleiders een houvast om sociaal gedrag op een gedifferentieerde manier te benaderen. Zo komt er meer diepgang in een gesprek met ouders, in een leerlingenbespreking, e.d.

In de klas kan de axenroos gebruikt worden voor systematische observatie van sociaal gedrag.

Gedragsproblemen

Vrijwel alle gedragsproblemen die niet met een stoornis te maken hebben, zijn terug te leiden op het 'doorschieten' in een bepaalde ax. Zo kan aanvechten agressie worden en het vragen van hulp of zorg profiteren van anderen. In plaats dat de persoon in kwestie in het midden van de axenroos opereert en dus ook gemakkelijk kan schakelen van de ene ax naar de andere, begeeft hij zich naar de rand, de buitenkring.

Kennis van de axenroos helpt enorm als het gaat om het duiden van probleemgedrag. Wie dan ook nog kennis van de mediatiemerkers van Feuerstein heeft en dus de juiste 'therapie' weet in te zetten, is voor zijn leerlingen van enorme waarde.

Besluit

Leerkrachten zijn geen therapeuten, maar ze kunnen wel veel bijdragen tot de gezonde sociale ontwikkeling van kinderen. Leerkrachten en ouders getuigen dat het regelmatig werken met de axenroos een positieve invloed heeft op de sfeer in de klas en dat ook het relationeel gedrag thuis beter wordt. Een leerkracht zei hierover: "Kinderen de axenroos aanleren is ze een geschenk voor het leven meegeven."

De redactie

SVIB... wat moet je daarmee?

Volgens sommige docenten bestaat het onderwijs de laatste jaren uit kreten en afkortingen: Kag-Al, activerend Leren, IVP, SVIB Enne... vergeet niet om tussentijds aan je POP te werken.

Sinds het begin van dit cursusjaar verdiep ik mij in één van de eerder genoemde afkortingen, SVIB (School Video Interactie Begeleiding). In dit artikel zal ik daar iets meer over vertellen.

SVIB houdt in dat aan de hand van korte video-opnames de communicatie tussen de docent en leerling(en) wordt geanalyseerd. Door middel van een opname wordt gekeken hoe geslaagde contactmomenten tot stand komen. De interactie, didactiek en het klassenmanagement worden daarbij met elkaar in verband gebracht. Binnen de SVIB wordt de docent geactiveerd en geholpen om zijn eigen 'problemen' aan te pakken. Hij of zij wordt geholpen om letterlijk te gaan kijken naar het handelen voor de klas. Heel vaak wordt door het bekijken van de videobeelden een proces in gang gezet.

Hierbij past de docent zijn gedachten over de oorzaak van de problemen met een bepaalde leerling of met een bepaalde groep als vanzelf aan.

Als SVIB'er in opleiding (de gevorderden noemen het de "swipper") maak je video-opnames binnen de klassensituaties. Eerst leer je om de opnames te analyseren en daarna leer je om deze met de leerkracht te bespreken. Dit valt niet mee! Allemaal zijn we gewend om 'onze mening' te ventileren. "Als ik jou was...", "Ik denk dat het beter is om...", we kennen al deze goedbedoelde uitspraken vast wel! Binnen SVIB ben je 'waardenloos' bezig, bovengenoemde uitspraken passen daar dus niet bij.

Na de video-opname ga je dus eerst analyseren. Met de opname voor je en met pen en papier in de hand ga je op zoek naar 'zichtbare' zaken en vermijd je interpretaties! Is er een opening van de les? Kijkt de docent de leerling aan? Hoe is de lichaamshouding? Als een leerling het woord krijgt, wordt er dan afgesloten? Enzovoorts. Na het opschrijven wordt er aan de hand van de kijkwijzer¹ bepaald op welk gebied de goede en minder goede punten liggen. Het uitgangspunt hierbij is dat de nadruk ligt op de goede dingen die de docent al doet! Deze sterke kanten moet de docent (nog meer) benutten.

Tenslotte komt het laatste gedeelte van het traject; de nabespreking met de docent. De docent heeft zelf ook de opname bekeken en is (dat weet ik uit eigen ervaring) vaak geschrokken: wat heb ik een vreemde stem, lange armen enz. Maar na de gewenningsperiode van naar jezelf kijken, ziet de docent voor het eerst zijn functioneren in beeld.

Ook dit gesprek wordt opgenomen, omdat je ook als opleider weer wordt begeleid in het sturen van de nagesprekken. Met dit nagesprek is de eerste video-opname afgesloten en volgt de 2^e en 3^e opname. Hierna is de begeleiding afgerond.

Terug naar de inleiding. Is SVIB meer dan een afkorting? Jazeker! Voor wie zich als docent wil ontwikkelen, of uit de steeds weer terugkerende knelpunten binnen zijn lessen wil komen, is SVIB een goed hulpmiddel.

Steeds, Verder, Intrinsiek, Begeleid.

Alex Hoogenboom

¹ Is een formulier waarmee je makkelijker een opname kunt analyseren.

Onze Belgenmoppen ten spijt, is wat je uit België haalt, zo slecht nog niet. Vandaar dat ik, met collega Hoekman, op cursus ging bij een Belg, om sociale vaardigheden te leren volgens een door een Belg ontwikkelde methodiek. De cursusleider was Albert Janssens, bij iedereen die wat heeft met mediatie bekend door zijn boek 'Ontwikkeling stimuleren'. De methode sociale vaardigheden is ontwikkeld door Ferdinand Cuvelier, ex-jezuiet, filosoof en psycholoog. Zijn ervaring deed hij op in de praktijk. Cuvelier werkte in Geel, een dorp met een grote psychiatrische kliniek. De patiënten verbleven overdag in de kliniek, maar logeerden verder bij gezinnen in het dorp. Cuvelier begeleidde deze gezinnen. Hij moest kunnen spreken met patiënten en gezinnen over gedrag. Om dit goed te kunnen, ontwikkelde en verfijnde hij met zijn team de methode van 'bejegening'. Een onderdeel van deze methode is de Axenroos, een kijkwijzer waarmee men zicht krijgt op de verschillende manieren waarop mensen met elkaar om gaan. In België is dit uitgewerkt tot een programma voor alle basisscholen.

Wat levert zo'n training nu op? Wat mij betreft een heel aantal zaken. In de eerste plaats het zelf ervaren van het belang van 'erkennen'. Als ik een probleem heb, is er dan een luisterend oor? Is er iemand die mij helpt het probleem zo zuiver mogelijk in beeld te krijgen? En ben ik er zelf op die manier voor een ander? Sta ik werkelijk open voor zijn of haar moeilijkheid?

Een tweede punt wat duidelijk in de cursus naar voren kwam, was het belang van normen en waarden. Niet iedere oplossing is voor mij een optie. Bijvoorbeeld als de oplossing betekent dat ik met mijzelf in conflict kom.

Een derde punt is het belang van mediatie. En juist op dit punt was Albert een ideale docent. Vanuit zijn grote ervaring met ZMOK-leerlingen kon hij niet alleen heel veel voorbeelden geven zwak en ongezond sociaal gedrag, maar daagde hij ons ook uit om vanuit de twaalf mediatiekenmerken van Feuerstein het juiste antwoord op dit gedrag te formuleren.

Mijn conclusie na deze cursus: wie mediatie in de vingers heeft én de bejegeningstheorie van Cuvelier, kan heel veel gedragsproblematiek, zoals wij die op onze school tegenkomen, gewoon aan.

Een reden om hier wat mee te gaan doen. In ieder geval met m'n leerlingen dit cursusjaar. Maar daarnaast ook als collega's. Met de collega's Henk den Ouden, Klaas Slager en Arjen Uitbeijerse is al een begin gemaakt.

En voor wie meer wil weten: F. Cuvelier, 'Omgaan met zichzelf en met elkaar' (Garant) kan aardig op weg helpen.

Joop Noordzij

**De redactie van Perspectief
wenst iedereen
gezegende feestdagen
en een
onderwijsvernieuwend 2006
toe**

Colofon

Warburg College

Perspectief is het informatiebulletin rond het Kag-Al project. Het blad verschijnt drie maal per cursusjaar en wordt verspreid onder het personeel van het Warburg College.

Redactie
Joop Noordzij
Arnold Zonnenberg

Lay-out
Peter van de Minkelis

